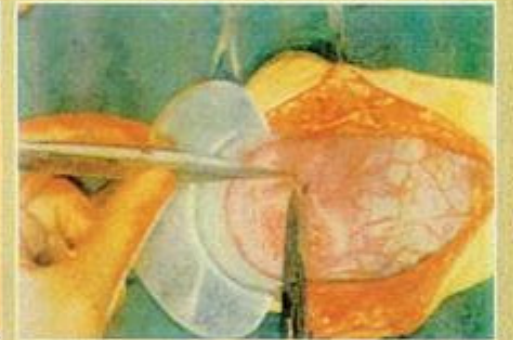

સીઝેરીયનનું સીઝેરીયન

ડૉ. મનુ જપી

દુનિયાના દરેક જીવની માદા પોતાની પ્રસૂતિ પોતેજ કરી શકે એવી રચના કુદરતે કરી જ છે. માનવ માદા સ્ત્રી એમાં અપવાદ નથી.. નથી.. ને નથી એ વાત આ પુસ્તિકાના પાને પાને પુરવાર કરે છે.

ડૉ. મનુ જપી

ગુજરાતી યાંચનના પ્રવેશ
કિંગ્ડમ
પબ્લિકેશન

મહી મેન્શન, વિલ્સન સ્ટ્રીટ,
વી.પી.રોડ, મુંબઈ-૪.

ફોન: ૨૩૮૮ ૮૩ ૪૩ / ૯૮૨૦૩ ૭૯૯૯૭

અનુક્રમણિકા

૧.	માનવીની માદા	૧
૨.	ક્ષણની હેરફેરી	૨
૩.	દુનિયાનું સર્વપ્રથમ સીઝેરીયન ઓપરેશન	૪
૪.	'જુલીયસ સીઝર'	૬
૫.	ગર્ભાશયના ગર્ભમાં એક ઝલક	૭
૬.	ગર્ભના ગર્ભમાં એક ઝલક	૧૦
૭.	યોનિ દ્વારે એક ઝલક	૧૧
૮.	ઘર ઘરકી કહાની	૧૫
૯.	ટકાવારી સીઝેરીયનની	૧૯
૧૦.	સીઝેરીયનથી થતાં નુકસાનો જેની મેડિકલ શાસ્ત્રને બાણ છે	૨૧
૧૧.	લો, બોલો, હવે કંઈ કહેવું છે?	૨૫
૧૨.	Doctors Sell Human Body Parts	૨૭
૧૩.	સીઝેરીયનનું પોસ્ટમોર્ટમ	૨૯
૧૪.	અને ફરી મળીએ તે પહેલાં	૩૦
૧૫.	ડૉ. મનુ જપી લિખિત પુસ્તકોની સૂચિ	૩૧

માનવીની માદા

આપણા હિંદુ શાસ્ત્ર પ્રમાણે આ પૃથ્વી પર ચોર્યાસિ લાખ જીવો વસે છે.

પૃથ્વીના પટ પર, જમીન પર વસતા જીવો. પાણીમાં વસતા જળચર જીવો, ઘરતીના પેટાળમાં, પાતાળમાં વસતા જીવો અને આકાશમાં વિહરતા પંખીઓ, જીવજંતુઓ.

આ દરેકે દરેક જીવ માત્રની માદાઓ સ્વયમ્ પોતેજ, બીજા કોઈની પણ મદદ વિના, પોતાની પ્રસૂતિ પોતે જ કરી શકે, એવી અદ્ભુત રચના કુદરતે-ઈશ્વરે-જગત રચયિતાએ કરેલી છે.

અને...

આ રચનામાં માનવ નામના જીવની માદા, નારી-સ્ત્રી અપવાદ નથી નથી નથી ને નથી જ.

આટલી સીધી, સાદી, સત્ય અને સરળ વાત જેમને ના સમજાય તેમને આ પુસ્તકમાં લખેલો હવે પછીનો એક શબ્દ પણ ના સમજાય. (એટલે આગળ વાંચી સમય બગાડવાની સલાહ નથી.)

હવે પછીનું લખાણ ફક્ત હકીકતો છે. ઉપરનું લખાણ સત્ય છે એમ પુરવાર કરવાના મિથ્યા ધમપછાડા નથી- એ પણ અહીં જ સમજી લઈએ.

કારણ?

સત્ય એ ગાંધીજીની પોતડી જેવું ટૂંકું અને ટચ હોય છે. એને પ્રચારોના વાઘા પહેરાવવા પડતા નથી.

ક્ષણની હેરાફેરી

જન્મ અને મરણની ક્ષણ કુદરતે પોતાના હસ્તક રાખી છે, અને જીવ માત્ર આ વાત સહજ રીતે સ્વીકારી લે છે.

એક માનવી જ એવો જીવ છે કે કુદરતના દરેક કાર્યમાં ડબલ કરી પોતે કુદરત કરતાં વધુ ડાહ્યો છે એમ પુરવાર કરવાના ધમપછાડા કરે છે.

એ બાળક ના થાય એટલા માટે ફેમીલી પ્લાનિંગ કરે છે અને બાળક ના થતું હોય તો ટેસ્ટ ટ્યૂબમાં પેદા કરવાના ભવાડા કરે છે.

પરિણામે પેલા કુદરતના અત્યંત ચોકસાઈ ભરેલા જન્મ મરણના ચક્રમાં પણ થોડીક હેરાફેરી થઈ જાય છે.

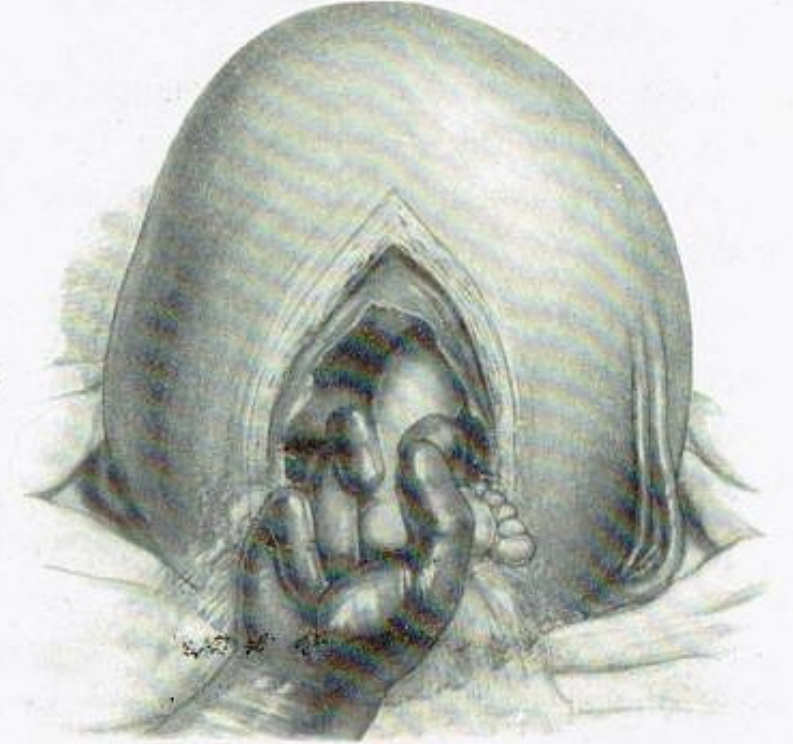
ઉદાહરણ:

માના ઉદરમાં આકાર લઈ રહેલા બાળકના જન્મવાની ક્ષણ હજી આવી નથી, એ પહેલાંજ માના મૃત્યુની ક્ષણ આવી જાય છે.

પછી એ મૃત્યુ કુદરતી હોય કે અકસ્માત કે આપઘાત જેવું અકુદરતી હોય, પણ હોય ખરું.

આવા કટોકટીના સંજોગોમાં માનું મૃત્યુ થયું હોવા છતાં એના પેટમાંનું બાળક જીવતું હોય, એનું હૃદય ધબકતું હોય- તો શું કરવું?

જે કુદરતે એને જન્મ આપ્યો છે, એ કુદરતને
ખોળે રમવાનું માનવી ક્યારે શીખશે?

EXTRACTION OF THE CHILD
A foot has been grasped.

દુનિયાનું સર્વપ્રથમ સીઝેરીયન ઓપરેશન

વાત છે ઈ.સ. ૧૫૦૦ની સાલની.

સ્વીટ્ઝરલેન્ડ દેશમાં એક ખાટકી રહેતો હતો, જેકબ ન્યુફર (Jacob Nufer) એનું નામ. ખાનદાની બાપદાદાનો ધંધો કતલખાનામાં ડુક્કરોની કતલ કરી એનું માંસ વેચવાનો. અલબત્તા પોતાના આ વ્યવસાયમાં એ પાવરધો, હોશિયાર અને ઈમાનદાર પણ હતો જ વળી.

એની ગર્ભવતી સ્ત્રીને પુરા દિવસો જતાં પ્રસૂતિની પીડા ઉપડી- સમય વીતતો ગયો, પીડા વધતી ગઈ પણ બાળક બહાર આવે ના...

જેકબે કેટલીય માદા ડુક્કરોની કતલ કરી એમના શરીરો ખોલ્યા હતા એટલે એ માદાઓના પ્રજનન અવયવોનો જાણકાર હતો.

એણે પોતાની પત્નીની યોનિ દ્વારે હાથ નીખી તપાસ કરી તો જણાયું કે ગર્ભદ્વાર ખુલી ગયું છે. બાળક બહાર આવવા મથી રહ્યું છે, પરંતુ બાળકની નાભિમાંથી નીકળતી નાળ એના શરીર ફરતે વીંટળાઈ ગઈ છે અને એ બંધનમાંથી બાળક છૂટું પાડી શકાય તેમ નથી કે ખેંચીને બહાર કાઢવામાં આવે તો નાળ ગર્ભાશય સાથે ચોટેલા પ્લેસેન્ટાને ખેંચે અને ગર્ભાશય ચીરાઈ જાય અને પત્ની મરી જાય, એવો ખેલ છે.

એની સામાન્ય બુદ્ધિએ એક માત્ર ઉકેલ ફટ લઈને શોધી કાઢ્યો:

‘જે પત્નીનું પેટ ચીરી ગર્ભાશયને ચીરી મૂકી બાળકને હળવે લઈને નાળ સાથે ઉપરથી કાઢી લઉં તો બાળક જીવી જાય, અને એની ડુંટીમાંથી ફૂટતી નાળને કાપી બાળકને છૂટું કરી ધીરે ધીરે પ્લેસેન્ટાને ગર્ભાશયથી

છૂટું પાડી પાછું સીવી દેવાય તો મા અને બાળક બન્ને ના જીવ બચી જાય.’

પરંતુ આવા અટપટા કાર્યો કરવા માટે તે વેળાના સમાજના કાયદાઓ ઘડનારા ધર્મગુરુઓની પરવાનગી લેવી પડતી.

એ દોડતો દોડતો પેલા કાયદા પંડિતોને પગે પડીને સમજાવવા લાગ્યો. પરંતુ યુગો યુગોથી કાયદાઓ આંખે પટ્ટી બાંધેલા જ હોય છે- એમ એ વેળાના પણ કાયદા આંધળા જ હતા- એટલે એ ડફોળોએ આવું સાહસ કરવાની જેકબને મનાઈ ફરમાવી દીધી.

પરંતુ યુગો યુગોથી આવા આંધળા જડ કાયદાઓની એસી કી તૈસી કરી ચપટી મીઠું લેવાવાળા પણ પેદા થતા જ હોય છે- એમ પેલા જેકબે, ઘેર આવી એની પત્નીનું પેટ ચીરી-બાળકને સલામત બહાર કાઢ્યું- મા અને બાળકના જીવ બચી ગયા.

ઇતિહાસ એ પણ સાક્ષી પૂરે છે કે આવું અટપટું ઐતિહાસિક સાહસ કરનાર જેકબને એના કાર્યમાં આસિસ્ટન્ટ તરીકે મદદ કરનાર પણ પોતાના વ્યવસાયને વફાદાર અને ઈમાનદાર એક દોસ્ત હતો અને એ કેશકર્તનનો કારીગર- અર્થાત્ હજમ હતો.

આ હજમ કે જેકબ બેમાંથી એકેય સીઝર નથી તો પછી આ ઓપરેશનનું નામ સીઝેરીયન શી રીતે પડ્યું?

આવો થોડા વધુ ઇતિહાસના પાના ઉથલાવી જ લઈએ.

‘જુલીયસ સીઝર’

લોકવાયકા એવી છે કે:

જુલીયસના જન્મ પહેલાં એની માતા મૃત્યુ પામી હતી અને માનું પેટ ચીરીને અંદર જીવતા સીઝરને બહાર કાઢવામાં આવ્યો હતો- એટલે પેટ ચીરીને જન્મ આપવાની ક્રિયાને સીઝેરીયન તરીકે ઓળખવામાં આવ્યું.

ના: વાત કાંઈક આવી છે.

સીઝરની માતા ટકોરાબંદ તંદુરસ્ત હતી અને સીઝર જન્મ્યો ત્યારે એ જીવતી હતી એટલું જ નહીં સીઝરના મૃત્યુ પછી પણ ઘણાં વર્ષો સુધી એ જીવતી હતી.

પરંતુ પેલી જગતહર સૌંદર્ય સામ્રાજી કલીઓપેટ્રાવાળો જુલીયસ સીઝર (૧૦૦-૪૪ BC) જ્યારે રોમનો શહેનશાહ હતો ત્યારે, પેલો જેકબવાળો કાયદો Lex Regia નામે ઓળખાતો હતો. એ જમાનામાં જે રાજ કરે તેના નામે કાયદા ઓળખવામાં આવતા હતા અને Regia પછી હકુમત સીઝરે સંભાળી એટલે એ કાયદો Lex Caesare તરીકે ઓળખાયો. Lex એ રોમન શબ્દ છે જેનો અર્થ કાયદો એવો થાય છે.

અહીં એક ચોખવટ કરી જ લઈએ કે આવા કાયદામાં સ્ત્રીનું અક્ષમાત કે કુદરતી મૃત્યુ થાય અને પેટમાનું બાળક જીવતું હોય તેવા સંબોગોનો જ સમાવેશ થતો હતો. સાજી સારી તંદુરસ્ત દસ સ્ત્રીઓમાંની નવના પેટ ચીરવાની પરવાનગી ન હતી.

ગર્ભાશયના ગર્ભમાં એક ઝલક

પૃથ્વી પર ચોર્યાસિ લાખ જીવોની માદાઓ પોતાની પ્રસૂતિ પોતે જ કરી શકે એવી કુદરતે રચના કરી છે અને નારી એમાં અપવાદ નથી આ હકીકતને આપણે આપણી ભાષામાં એટલેકે Layman's Languageમાં સમજી લઈએ.

ગર્ભાવસ્થાના નવ મહિનાને ત્રણ વિભાગમાં વહેંચી દઈએ:

૧. First Trimester = ગર્ભધારણથી ત્રણ માસ.
  ૨. Second Trimester = ચોથાથી છઠ્ઠો મહિનો.
  ૩. Third Trimester = સાતમાથી પ્રસૂતિ સુધી
- પ્રથમ તબક્કાના છઠ્ઠા અઠવાડિયે ગર્ભ ફક્ત ૧” (૨.૫૪ સે.મી.) હોય છે. નવમા અઠવાડિયે ૧ ૧/૪ ઇંચ (૩.૧૭ સે.મી.) જેવડો હોય છે. દસમા અઠવાડિયે ૨ ઇંચ (૫ સે.મી.) લાંબો હોય છે.

બારમા અઠવાડિયે ૨ ૧/૨ ઇંચ (૬.૩૫ સે.મી.) હોય છે. એટલે કે ત્રીજો મહિનો પૂરો થતા સુધીમાં ૨ ૧/૪ ઇંચનો એક માંસનો લોચો તૈયાર થઈ જાય છે પરંતુ એની આકૃતિ માત્ર મીનીએચર બેબી જેવી હોય. જેમાં હાથ, પગ, આંગળીઓ, નાક, કાન, મોઢું, આંખ, અને પ્રજનન અવયવોની એક રેખા Outline તૈયાર થઈ ગઈ હોય છે.

બીજા તબક્કાની શરૂઆતમાં પાંસળીનું પાંજરું, કરોડરજીવુના મણકા અને આ બન્નેની વચ્ચે સ્થિતિસ્થાપક બેડાણો બંધાય છે.

સાડા ચાર મહિનામાં તો આ ટચૂકડી આકૃતિ હલનચલન કરે છે, અંગૂઠો ચૂસે છે, એને હેડકી પણ આવે છે, એના આંખ, કાન પૂર્ણ વિકસિત થાય

છે. રક્તવાહિનીઓનું એક આખું જબરજસ્ત નેટવર્ક-ગુંથાવાનું શરૂ થઈ જાય છે. આ વેળાએ પણ આ આકૃતિની સાઇઝ ફક્ત ૬ ઇંચ (૧૫ સે.મી.) જેટલી જ હોય છે.

પાંચમે મહિને દરેક બાળક પોતપોતાની રીતે જુદી જુદી પોઝીશન ધારણ કરી લે છે, પરંતુ એની નાબિની નાળ એના વજનથી જરા પણ દબાય નહીં, તેવી જ પોઝીશન સાચવે છે.

છઠ્ઠા મહિને એની મુઠ્ઠીઓ વળે, નખ ઉગવાની શરૂઆત થાય, હાથ-પગની ચામડી ભારે થતી જાય, એની ફિંગર પ્રિન્ટ ઘડાઈ જાય, એ હવે ફક્ત બાળક નહીં, એક પોતાની આગવી, અલગ પ્રતિભા ધરાવતું બાળક બની ગયું હોય.

ત્રીજો તબક્કો: ચરબીના સ્તર ચડે, પાચનક્રિયા, શ્વસનક્રિયા સંપૂર્ણ ઘડાઈ જાય, હવે જરા ધ્યાનથી વાંચો:

જન્મ વેળાએ ૧૫થી ૨૦ ઇંચ (૩૮ થી ૫૦ સે.મી.) આકૃતિ ધરાવતા આ માંસના લોચામાં ત્રીજા તબક્કામાં એની આકૃતિનું ઘડતર કરનારા, આકાર આપનારા ૩૦૦ જેટલા હાડકાં ગોઠવાવાની શરૂઆત થાય.

આ ત્રણસો હાડકામાંનું એક પણ હાડકું $\frac{3}{4}$ ઈંચથી વધારે લાંબુના હોય. બહાથી નીચેનું કે કમરની નીચેનું શરીરનું લાંબામાં લાંબુ હાડકું પણ $\frac{3}{4}$ ઈંચથી વધારે લાંબુ ના હોય. બધાંજ હાડકાં નરમ હોય, દબાઈ શકે, અરે વળી શકે તેવાં હોય.

હવે જરા ઔર ધ્યાનથી વાંચો

જન્મ વેળાએ બાળકના શરીરમાં કુદરતે ગોઠવેલા આ ત્રણસો હાડકાં

બાળક જેમ જેમ મોટું થતું જાય એમ એકબીજામાં ફ્યુઝ (Fuse) થઈ મોટાં થાય અને પુખ્ત ઉંમર થતા સુધીમાં આવી રીતે ફ્યુઝ થઈ એકરૂપ થયેલાં સમગ્ર શરીરના હાડકાંની સંખ્યા ત્રણસોમાંથી ફક્ત ૨૦૮ની થઈ જાય. અર્થાત્ એકસો વધારાના હાડકાં આપોઆપ એકબીજામાં ઓગળી એકરૂપ થઈ જાય.

આટલું વાંચ્યા પછી પણ જો કુદરતની આ અદ્ભુત કરામત પ્રત્યે અહોભાવ ના ઉત્પન્ન થાય તો આખી જિંદગી કદાપિ ના થાય.

જન્મ વેળાએ આવા ત્રણસો હાડકાં એક ખોબામાં સમાઈ જાય, દાખો એટલા દબાય, વાળો એટલા વળાય પછી બાળકનો જન્મ એની પોતાની માતાથી શા માટે ના કરાય?

પૂર્ણ દિવસોમાં ૧૫થી ૨૦ ઇંચનું બાળક વજનમાં ૬થી ૮ રતલનું, જન્મ લેવાની તૈયારી કરી રહ્યું છે.

ચાલો પ્રસૂતિની ક્રિયા પણ કરી જ લઈએ.

મૃત્યુની પવિત્ર ક્ષણને કલુષિત કરી અપવિત્ર કરવામાં આધુનિક વૈદકશાસ્ત્રે જરાય ક્યાશ રાખી નથી.

જન્મની પવિત્ર ક્ષણને પવિત્ર રાખવાનું હજુ કંઈક તમારા હાથમાં છે.

સમજશો તો સુખી થશો.

ગર્ભના ગર્ભમાં એક ઝલક

હાડકાં વિષે થોડીક વધુ વિસ્તૃત માહિતી આપી જ દઈએ, કારણ પ્રસૂતિ સહજતાથી ન થઈ શકે એ માન્યતામાં હાડકાં મહત્વનો ભાગ ભજવે છે.

ગર્ભના વિકાસમાં હાડકાંનો ફાળો બધાથી મોડો શરૂ થાય છે. એટલે ગર્ભવતી સ્ત્રીને સાતમા મહિના પછી પોતાના શરીરમાં રહેલા કેલ્શિયમની અછત પૂરી કરવા કુદરતી રીતે ચૂનાની શેકેલી માટી-ભૂતડો ખાવાની ઇચ્છા થાય છે.

સાતમા મહિને બાળકના આખા શરીરમાં સૌથી વધુ વજન એના માથાનું હોય છે. એટલે ગર્ભના પ્રવાહીમાં તરતું બાળક સ્વાભાવિક ડૂબકી મારી એનું માથું નીચે લાવે છે. કુદરત જાણે આ ક્ષણની જ રાહ જોતી હોય તેમ માતાના કમરના-થાપાના હાડકાના પોલાણ (Pelvic Cavity)માં બાળકનું માથું ફીટ થઈ જાય છે. એને Head Engaged થયું કહેવાય છે.

અહીં એ પણ જાણી લઈએ કે:

સ્ત્રીના શરીરમાં ગર્ભાવસ્થા દરિમયાન જે ફેરફારો થાય છે, એમાં પ્રસૂતિ સહેલાઈથી થઈ શકે તેવા ફેરફારો પણ સહજ રીતે થાય જ છે.

સ્ત્રીના થાપાના હાડકાનું પોલાણ દબાણ આવવાથી સ્પ્રિંગની માફક ખેંચાઈને પહોળું થાય છે સરકે છે, જેથી પ્રસૂતિની કળ વેળાએ બાળકને યોનિમાં સરકવામાં મદદરૂપ થાય.

યોનિ દ્વારે એક ઝલક

ત્રણ તબક્કા ગર્ભાવસ્થાના પૂરા થાય પછી હવે પ્રસૂતિની પીડા ઉપડે છે. આ ક્રિયા જેને Labour Pain કહે છે, એને પણ ત્રણ તબક્કામાં વહેંચી લઈએ.

૧. પ્રસૂતિની પ્રથમ કળની શરૂઆતથી ગર્ભદ્વાર Cervix સંપૂર્ણ ખૂલે ત્યાં સુધી.

૨. બાળકનો જન્મ થાય-બાળક છૂટું પડાય.

૩. પ્લેસેન્ટા બહાર પડે ત્યાં સુધી.

પ્રથમ તબક્કો: પ્રસૂતિની પીડાનો પ્રથમ તબક્કો ગર્ભાશય સંકોચાવાની ક્રિયાથી શરૂ થાય છે. આ ક્રિયા બાળકના માથાનું દબાણ ગર્ભદ્વાર પર લાવે છે, જે અત્યાર સુધી ચુસ્ત રીતે બીડાઈને બંધ રહેલું છે.

એક વાત બીજી સમજી લઈએ કે પ્રસૂતિની પીડા એકધારી નથી થતી. થોડી થોડી વારે થાય છે- બે પીડા વચ્ચેનો ગાળો ઘણીવાર અડધાથી બે કલાક જેટલો હોય છે. આમ થવાના કારણો પણ જાણી લઈએ.

૧. સ્ત્રી પ્રસૂતિની પીડા સહન કરી શકે. વચ્ચેના ગાળામાં આરામ મેળવી શકે. ભય હળવો થાય.

૨. સ્ત્રી સ્વયમ્ પ્રસૂતિ માટે તૈયાર થઈ શકે, જરૂરી ચીજ વસ્તુઓ એકઠી કરી શકે, અસલામત જગ્યાએ હોય તો સલામત જગ્યાએ જઈ શકે. પબ્લિકમાં હોય તો પ્રાઇવેટ સ્થળે જઈ શકે. (ઘેરથી હોસ્પિટલ સુધી પહોંચી શકે)

૩. ગર્ભદ્વાર એકદમ ન ખૂલે - ગર્ભનું પ્રવાહી ઢોળાઈ ન જાય, બાળક

પાણીની ભીનાશવાળું સતત રહે, જેથી યોનિમાં સરકવાનું સરળ બને.

૪. થોડી થોડી વારે આવતી કળ, સ્ત્રીને દરેક કળે વધુ તાકાતથી બાળકને નીચે સરકાવવામાં મદદરૂપ થાય.

૫. એકધારી કળ આવે તો અચાનક થતી પ્રસૂતિનું દબાણ યોનિ અને ગુદા વચ્ચેના માર્ગને ચીરી નાખે જેને મેડિકલ ભાષામાં Perineum Tear કહેવાય છે.

ગર્ભદ્વાર થોડું ખૂલે ગર્ભમાંનું પ્રવાહી બહાર પડવાનું શરૂ થાય, જે યોનિ માર્ગને ભીનાશ અને ચીકાશથી છાવરી દે.

બરાબર આ વેળાએ લગભગ ગર્ભદ્વાર પૂર્ણપણે ખૂલે અને બાળકનું માથું બહાર દેખાવાનું શરૂ થાય અથવા હાથનાં આંગળાથી અડી શકાય એટલું બહાર આવી ગયું હોય.

અહીં પ્રથમ તબક્કો પૂરો થાય.

તબક્કો બીજો: હવે અહીં થોડો વિરામ લઈ, અગર જો સ્ત્રી પોતાની મેળે પ્રસૂતિ કરવાની હોય તો કઈ પોઝીશન ધારણ કરે તેનું વર્ણન કરી લઈએ.

૧. ચત્તા સૂઈને

૨. ઉભડક બેસીને Squatting Position

૩. ઊભાં ઊભાં, એક પગ નાનકડા સ્ટુલ પર ઊંચો મૂકીને

૪. પાણીના સ્નાન કરવાના બાથ ટબમાં

સ્ત્રી પોતાના બન્ને હાથની આંગળીઓ ગર્ભદ્વારમાં સરકાવી, બાળકનું બહાર દેખાતું માથું થોડું બહાર સરકાવે.

યાદ રહે, બાળકની ખોપરીના હાડકા સરકે તેવા ઈન્ટરલોક કરેલા હોય છે. તે દબાવી શકાય છે, નરમ હોય છે, હળવેથી દબાવવાથી કોઈ ડેમેજ થતું નથી. જરાક જ આંગળીઓનું દબાણ આખું માથું હાથમાં લાવી દે છે, અને એકજ ક્રિયામાં બે હથેળીમાં આખું માથું આવી જાય છે.

આ ક્રિયા થતાની સાથે જ બાળકને સહેજ પડખે ફેરવી એક હાથની આંગળી ગર્ભદ્વારમાં નાખી બાળકના નીચેના હાથની બગલમાં ભેરવાય, બીજા હાથની મોટી આંગળી ઉપરના હાથની બગલમાં ભેરવાય અને રીતસર કપડાની ખોળમાંથી તકીયો સરકાવીએ એમ આખું બાળક હાથમાં આવી જાય.

તબક્કો ત્રીજો: હવે જરા સ્લો મોશનમાં જઈએ.

બાળકની નાભિ સાથે જોડાયેલી નાળ Umbilical Cord ખાસ્સું લાંબુ હોય છે અને એનો બીજો છેડો છેક ગર્ભાશયની અંદરની દીવાલમાં ચોટેલા પ્લેસેન્ટા સાથે જોડાયેલો હોય છે. વળી માનું લોહી હજુ આ નાળ દ્વારે બાળકના શરીરમાં ફરી રહ્યું છે.

એટલે રીતસર નાળમાંનું લોહી અંગૂઠા અને આંગળીથી દબાવી બાળકના શરીરમાં ઠલવાય. અને હવે બાળકને માતાથી અલગ કરવાની ક્રિયા શરૂ થાય.

બાળકની નાભિથી થોડુક અંતર રાખી, નાળને સિલ્કના સ્ટરીલાઇઝ કરેલા પાકા ધાગાથી થોડા થોડા અંતરે બાંધી દેવાય. સજ્જડ ગાંઠ મારવી પડે અથવા સ્ટેનલેસ સ્ટીલના Clamps સ્ટરીલાઇઝ કરેલા બે થોડા થોડા અંતરે દબાવાય જેથી માનું અને બાળકનું લોહી હવે અલગ પડી જાય.

થોડી વાર આ પરિસ્થિતિ રહેવા દઈ, બે બાજુ બાંધેલી દોરીની વચ્ચેના

ભાગને સ્ટરાઈલ બ્લેડથી અથવા સ્ટરાઈલ સ્કાલ્પલ- અણીદાર છરીથી કપાય.

બાળકના નાભિ સાથેના કાપેલા છેડાને એન્ટીસેપ્ટીક પેડથી ઢાંકી ડ્રેસીંગ કરી બાળકના પેટ પર પટ્ટો બાંધી ડ્રેસીંગ કરી છૂટું સુવાડાય અને એવીજ રીતે માની યોનિ વાટે નાળના લટકતા છેડાના કાપેલા ભાગને ડ્રેસીંગ કરી લેવાય.

અગાઉ જણાવ્યું તેમ પ્લેસેન્ટાને ગર્ભાશયમાંથી છૂટા પડતા અડધોથી એક કલાક પણ લાગે. ઉતાવળ કરાય નહીં. સ્ત્રીના પેટના ભાગને હળવેથી મસાજ કરી ધીરે ધીરે પ્લેસેન્ટા તાંતણે તાંતણે છૂટું પડે તેવી રીતે મદદરૂપ થવાય. અને જ્યારે સ્ત્રીના પેટમાં ઉભી હથેળી દબાવો અને નાળ ખેંચાઈને યોનિમાં ન જાય, તો સમજાય કે અંદરનું પ્લેસેન્ટા છૂટું પડ્યું છે.

બહાર પડતા પ્લેસેન્ટાને ખોબામાં ઝીલીને બરાબર ખાતરી કરવી પડે કે એ માંસના લોચાનો ભાગ ક્યાંય અંદર ચોંટલો રહ્યો તો નથી ને? સામાન્ય રીતે શરીર એવો ચોંટલો ભાગ પણ પ્રસૂતિ પછીના થતા રક્તસ્ત્રાવની સાથેને સાથે બહાર ફેંકી જ દે છે.

પૃથ્વી પરની બધીજ માદાઓ પોતાની પ્રસૂતિ પોતે જ કરે છે. તમે એમાં અપવાદ છો એમ શા માટે માની લ્યો છો?

ઘર ઘરકી કહાની

યહ એપિસોડ એક સત્ય ઘટના છે, સ્થલ ઓર પાત્ર કે નામ સિદ્ધ કાલ્પનિક છે.

મહેશભાઈ અને માયાબહેનની એકની એક વ્હાલસાંથી દીકરી માધવી, એની પહેલી સુવાવડ કરવા એના સાસરે મદ્રાસથી પિયર મુંબઈ આવી હતી.

મહેશભાઈ એક રાષ્ટ્રીય બેંકના મેનેજરના મોટા પગારવાળી નોકરી કરતા હતા. એકની એક દીકરી, પહેલી સુવાવડ, પૈસા-નો પ્રોબ્લેમ-ક્યાશ જરાય ન રહેવી જોઈએ.

મોટામાં મોટી ડિગ્રીવાળી સારામાં સારી ડોક્ટર, અપ્ટુડેટ મેટરનીટી નર્સિંગ હોમ, વેળાસર સાતમે મહિને નામ લખાવી દીધું.

રેગ્યુલર પીરીઓડીકલ એક અપ્સ થવા લાગ્યા, જરૂરી બધા જ રિપોર્ટોની એક મસ મોટી જાડી પાડી ફાઈલ તૈયાર થઈ ગઈ.

નામ દાખલ કરવાની તારીખથી પ્રસૂતિની ક્ષણ આવી ત્યાં સુધી ન તો ડોક્ટરને કંઈ વાંધાજનક જણાયું - ન તો માધવી કે એની માને કશું અજુગતું કે એબનોર્મલ મહેસૂસ થયું. બધા ખુશ. ડોક્ટર ખુશ, મહેશભાઈ ખુશ, માયાબહેન ખુશ, માધવી સુપર સુપર ખુશ!!

ઓલમોસ્ટ એલાર્મ મૂક્યો હોયને ઠારવિક સમયે ઘંટી બજે એમ નિર્ધારિત તારીકે માધવીને પ્રસૂતિની પીડા ઉપડી. અનુભવી માયાબહેને બધીજ પૂર્વ તૈયારી કરી રાખી હતી. મહેશભાઈની ગાડી અને ડ્રાઇવર છેલ્લા એક અઠવાડિયાથી રાત્રીને દિવસ આ શુભ ઘડીની ઇંતેજરીમાં

એકદમ તૈયાર જ રહેતા હતા, જ્યારે માધવીને તો બરાબર સવારના અગિયાર વાગે કળ ઉપડવાની શરૂઆત થઈ હતી.

સાડા અગિયારના ટકોરે તો ટકોરાબંધ માધવી મેટરનેટી હોમના લેબર રૂમમાં દાખલ થઈ ગઈ, માધવી, ડોક્ટર અને નર્સ અંદર, સ્પ્રિંગ દરવાબે બંધ, માયાબહેન સાવ નિશ્ચિંત થઈ, સારા સમાચારની છેતેન્તરીમાં, પગપર પગ ચડાવી, વેઈટીંગ રૂમના સોફા પર બેસી બાજુની ટિપોય પર પડેલું રંગબેરંગી મેગેઝિનનું પાનું હળું તો ફેરવે એટલામાં

લેબર રૂમનો સ્પ્રિંગનો દરવાબે ફટાક દઈને ઉઘડ્યો, ગાઉન પહેરેલા, હાથમાં ગલ્લ્સ ચડાવેલા લેડી ડોક્ટર એક હાથમાં ક્લીપ બોર્ડ અને બીજા હાથમાં બોલપેન લઈ ધસમસતા બહાર આવ્યાં, માયાબહેનની સામે ઊભા રહીને હાંફતા હાંફતા બોલ્યાં.

‘આ ફોર્મ પર અહીં ચોકડી મારી છે, ત્યાં સહી કરો, છોકરું આડું છે, હમણાં ને હમણાં સીઝેરીયન કરવું પડશે. મેં એનેસ્થેટીસ્ટને બોલાવ્યા છે, Quick, Sign here!’

જમાનાના ખાધેલ માયાબહેન હાથમાંનું મેગેઝિન નીચે ફેંકતા ઊભાં થયાં, સામે ઊભેલી લેડી ડોક્ટરની આંખમાં આંખ મિલાવી, જરા પણ વિચલિત થયા વિના બોલ્યાં ‘પણ ડોક્ટર એના તો બધા રિપોર્ટ નોર્મલ....’

‘પણ બણ કંઈ નહીં- ડોક્ટર કોણ છે? તમે કે હું? અહીં સાઇન કરો.’

ડોક્ટરની આણધારી અજુગતી સહી કરાવવા વાળી ઉતાવળ કંઈ માયાબહેનને હજમ થઈ નહીં, એમણે ડોક્ટરે આપેલું ક્લીપ બોર્ડ બાજુની ટિપોય પર મૂક્યું અને જાણે સ્ટેટમેન્ટ આપતા હોય તેમ બોલ્યાં.

‘ડોક્ટર તમે તમારે ઓપરેશનની તૈયારી કરો હું મારા ડ્રાઇવરને ગાડી લઈ મારા હસબન્ડની ઓફિસે મોકલું છું, બાજુમાંજ છે એ આવીને સહી કરશે.’

‘તમારી દીકરીની જિંદગીની કંઈ કિંમત છે કે નહીં તમને? કંઈ થઈ જાય તો હું જવાબદાર નહીં, ફોર્મ પર સહી ના થાય ત્યાં સુધી મારાથી ઓપરેશન કરાય જ નહીં.’

માયાબહેનને ડોક્ટરની ઉતાવળી માયાજાળ વધુને વધુ શંકાજનક લાગી. એ એમની વાત પકડી રાખી મક્કમપણે ડોક્ટર સાથે દલીલો કરી સમય પસાર કરવા લાગ્યા.

ડોક્ટરનો પણ હુકમનો એકો કપાઈ ગયો હતો, એ વધુને વધુ ઝનૂનપૂર્વક એમનો કક્કો ખરો કરવા મરણિયા પ્રયાસ કરી રહ્યાં હતાં.

આ બન્નેને તડાફાડીના ડાયલોગ કરતા છોડી, આપણે આવો જરા પેલી સ્પ્રિંગના દરવાબની પાછળના લેબરરૂમ પર કેમેરા ફોકસ કરીએ.

પ્રસૂતિના ટેબલ પર સૂતેલી માધવીની બાજુમાં મેટરનેટી હોમની અનુભવી, પીઠ, પોતાના વ્યવસાયને વફાદાર અને ગોડ ફીયરીંગ ક્રિશ્ચીયન નર્સ ગ્લેડીસ ઊભી હતી.

એના અનુભવી હાથોએ અને એથીયે વધુ અનુભવી આંખોએ આવી કેટલીય ડિલીવરીઓમાં થતા તમાશા જોયા હતા. એણે માધવીને ગાલ પર ટપલી મારી કહ્યું:

‘જો હું કહું તેમ કર નહીં તો હમણાં તને બેહોશીનું છેબેકશન આપી પેટ ચીરી નાંખશે. કોઈને કહેતી નહીં, નહી તો મારી નોકરી જશે. બાળકનું માથું અડધું બહાર દેખાય છે, જરા જોર કર, હું બહાર સરકાવી લઈશ.’

એટલું બોલતાં બોલતામાં તો એણે બાળકને બાહર કાઢી, માઘવીના બે પગ વચ્ચે હળવેથી ગોઠવી દીધું, અને સ્પ્રિંગનો દરવાબો ખોલી બહાર જીભાબેડી કરી રહેલી લેડી ડોક્ટરને ઉતાવળે, મોટે અવાજે દૂરથી જ કહ્યું:

‘મેડમ, શી હેઝ ઓલરેડી ડિલીવર્ડ ધ ચાઈલ્ડ, કમ સુન... ક્વીક, મેડમ કમ ઈમીજીએટલી...’

ઈતિશ્રી સીઝેરીયન પુરાણે, તમાશા ખંડે સત્યકથાયામ્, એકોહમ્ અધ્યાય અપૂર્ણમ્...!!

WHO DO YOU TRUST?

Americans say nurses take top honours in honesty and ethics, pharmacists come in second, DOCTORS PLACE FIFTH.

Courtesy: Reader's Digest, Dec'03.

વચ્ચે ત્રીજો અને ચોથો નંબર કોના એ આમાં નથી આપ્યા. અનુમાન કરવાની છૂટ છે. ત્રીજો નંબર વોર્ડોર્ડોર્ડનો અને ચોથો મેટરનો જ હશે.

અમેરીકનો પાર્સેથી ખરેખરું શીખવા જેવું ઘણું છે, એવું નથી લાગતું તમને???

ટકાવારી સીઝેરીયનની

આ વાત પંદર વરસ પહેલાંની છે.

ત્યારે પણ બિનજરૂરી સીઝેરીયનો વિષે સમજદાર અને વ્યવસાયને વફાદાર ડોક્ટરોમાં રોષ અને ઉલાપોહ થયો હતો. અને આવા સંબેગોમાં હંમેશા બને છે તેમ પબ્લિકને ચૂપ કરી દેવા એક ઇન્કવાયરી કમિશન બેસાડી દેવામાં આવ્યું હતું.

મહારાષ્ટ્રના મુંબઈ શહેરના નિષ્ણાત, જાણીતા, માનીતા સ્ત્રીરોગ તજ ગાયનેકોલોજિસ્ટોમાંના એક આ સમિતિના અધ્યક્ષ પણ હતા અને એમણે પોતાની તપાસનો રિપોર્ટ મહારાષ્ટ્ર સરકારને સોંપ્યો હતો.

પછી એનું શું થયું? પૂછવાની મનાઈ છે.

પણ એ રિપોર્ટમાં શું હતું? એ માહિતી હજુ પણ ઉપલબ્ધ છે, એટલે એના પર એક નજર કરી જ લઈએ:

તારણો:

૧. સીઝેરીયન ઓપરેશનોનું પ્રમાણ સરકારી પ્રસૂતિગૃહો કરતા ખાનગી મેટરનેટી હોમ્સમાં વધુ હોય છે.

૨. મુંબઈ શહેરની એક પ્રખ્યાત રાજ્ય સરકાર દ્વારા ચલાવાતી મેટરનીટી હોસ્પિટલમાં જ્યાં દર વર્ષે દસ હજાર જેટલી પ્રસૂતિઓ કરવામાં આવે છે ત્યાં સીઝેરીયન ડિલીવરીની ટકાવરી ફક્ત સાત ટકા છે જ્યારે તેની સરખામણીમાં ખાનગી પ્રાઇવેટ મેટરનીટી હોમ્સમાં સીઝેરીયનની ટકાવારી ૩૦થી ૬૫ ટકા છે.

૩. શહેરની જ એક ખૂબ જ પ્રખ્યાત પ્રાઇવેટ મેટરનીટી હોસ્પિટલ,

જ્યાં ત્રીજી પેઢીના ડોક્ટરો આજે પણ એમના દાદા-પરદાદાના નામને ઉજાળી રહ્યા છે, ત્યાં આજે પણ સીઝેરીયનની ટકાવારી ફક્ત બે ટકા જ છે.

ઇન્કવાયરી કમિશનની આ ટકાવારીને લગભગ એજ સમયગાળામાં એટલે કે પંદર વર્ષો પૂર્વેના સમયમાં દુનિયાના અન્ય દેશો સાથે સરખાવીશું તો 'પરદેકે પીછે ક્યા હૈ' સમજાઈ જશે.

ઇંગ્લેન્ડમાં જ્યાં સુધી વૈદકીય સેવાઓ ખાનગી ક્ષેત્રે ચલાવવામાં આવતી હતી (એટલે કે ડોક્ટરો પોતાની મરજી પ્રમાણે મનમાની કરી શકતા હતા) તે વેળાએ સીઝેરીયનની ટકાવારી ચાલીસ ટકા હતી.

જ્યારથી ઇંગ્લેન્ડની સરકારે વૈદકીય સેવાઓનું રાષ્ટ્રીયકરણ (Nationalisation) કર્યું કે તુરંત જ આ ટકાવારી ૪૦માંથી સીધી ચાર ટકા થઈ ગઈ. કુછ આયા ભેજે મેં???

મેડિકલ કોલેજોમાં એડમિશનોનાં ડોનેશનો,
કેપીટશન ફી વાળી નિત નવી ઊભી થતી
કોલેજો, પબ્લિક લિમિટેડ બનતી જતી ફાઈવ
સ્ટાર હોસ્પિટલો

સારવાર કા બાબત તેજ હૈ ચારો... ક્યું કી?
ક્યું કી? યહાં કુછ ભી ચલ સકતા હૈ, કુછ ભી
હો સકતા હૈ.

કિસ્મત હમારે સાથ હૈ... જલને વાલે જલા
કરે...

સીઝેરીયનથી થતાં ગુક્સાનો જેની મેડિકલ શાસ્ત્રને જાણ છે.

૧. યોનિમાર્ગે પ્રસૂતિ થવાથી બાળકનું આખું શરીર ચારે બાજુથી દબાય છે. જેને કારણે ગર્ભાવસ્થા દરમિયાન એના ફેફસામાં, હૃદયમાં, પેટમાં, શ્વાસનળીમાં, અન્નનળીમાં ભરાયેલું ગર્ભનું પ્રવાહી મોઢા વાટે આપોઆપ બહાર પડી જાય છે.

સીઝેરીયનથી થતી પ્રસૂતિમાં આવું દબાણ આવતું નથી તેથી બાળકને જન્મતાની સાથે અને ત્યારબાદ જીવનભર આ બધા અવયવોની નાની મોટી બીમારીઓ રહ્યા કરે છે.

૨. ફેફસામાં આવી રીતે ભરાયેલા પ્રવાહીને કારણે, પૂરતા પ્રમાણમાં શ્વાસ વાટે ઓક્સિજન ન લઈ શકવાથી, બાળકનું લોહી શુદ્ધ થતું નથી, પરિણામે ચામડીનો રંગ બ્લૂ-Blue-વાદળી રંગનો થઈ જાય છે.

(આવી નિશાનીઓવાળા બાળકને પછી મેડિકલ શાસ્ત્ર-બાળકને (Genetic Heart Defect) જન્મજાત હૃદયરોગની ખામીવાળું બનાવી દે છે, અને બાળકના હૃદયનો વાલ્વ બગડેલો છે એમ કહેવાય છે.)

આવા પ્રવાહીના શ્વાસનળીમાં ભરાવાથી બાળકનું રૂંધાઈને હૃદય બંધ પડી જવાથી મૃત્યુ પણ થાય છે (એને હાર્ટએટેકનું નામ આપવામાં આવે છે. અર્થાત્ સીઝેરીયનથી આવું થાય છે એમ ખુલ્લમખુલ્લા કોઈ કબૂલ કરતું નથી.)

૩. પેટ ચીર્યા પછી ગર્ભાશયની થેલીને પણ ચીરવી પડે છે આ કારણે ગર્ભાશયની થેલીના સ્નાયુઓ હંમેશાને માટે નબળા કમજોર બની જાય છે.

દર મહિને આવતા પિરીયડમાં પણ એની અસરો પડે છે. બીજી વારનો ગર્ભધારણ થતાં કમબ્લેર ગર્ભાશય બાળકનું વજન સહન ન કરી શકે તો ફાટી જવાના અને બાળક અને માતા બન્નેના જીવ જોખમમાં મૂકાવાના સંભેગો ઉપસ્થિત થઈ શકે છે.

૪. બીજીવારના ગર્ભધારણને અધૂરા મહિને કસુવાવડ થવાના સંભેગો પણ શક્ય બને છે.

૫. ગર્ભાશયની આસપાસ, ચારે બાજુએ શરીરના અન્ય અગત્યના અવયવો ગોઠવાયેલા છે. ઓવરી ગ્રંથિઓ, ફેલોપીન ટ્યૂબ્સ, કરોડરજીવુના મણકા, એમાંનું પ્રવાહી, એમાંથી પસાર થતાં જ્ઞાનતંતુઓ, જઠર, લીવર, કીડની, પેન્ક્રીયાઝ, ડ્યુઓડોનમ, આંતરડા, પ્લેડર, એડ્રેનલગ્લેન્ડઝ, યુરેટર્સ ઈત્યાદિ સંવેદનશીલ અવયવો એક યા બીજી રીતે ટેમ્પરરી કે લાંબાગાળાની કમબ્લેરી ઉપસ્થિત કરી શકે છે કે એ અવયવોને લગતી બીમારીઓ ઉપજવી શકે છે.

ઘણીવાર આ બધા નુકસાન સીઝેરીયન કરાવ્યા પછી થોડાક વર્ષો બાદ થાય છે, એ દરમિયાન આ બધું સીઝેરીયનને કારણે થયું હોય એમ કોઈ કહેતું નથી અને કહે તો કોઈ માનતું નથી.

૬. ઓપરેશન વખતે પેટ ચીરીને ખોલવું પડે છે, બાળકને બહાર કાઢવા પહોળું કરવું પડે છે, આમ કરવાથી હવામાંના જંતુઓ સીધાં શરીરમાં ઘૂસી જાય છે અને વણનોતરી બીમારીઓ આવે છે.

૭. એકવાર પેટ ચીરવાથી અને ચીરેલું પેટ સીવતી વેળાએ બહારની હવા અંદર ભરાઈ જવાથી, સ્ત્રીનું પેટ હંમેશ માટે હવા ભરેલા કુગ્ગા જેલું ફુલેલું તંગાવસ્થામાં રહે છે. આવા ફુલેલા પેટને નાનું કરવા પછી સ્ત્રી પોતે અને

એના સારવારીઓ જોટલા અખતરા, ડાયેટીંગ, કસરતો, વોર્કીંગ, જોર્જીંગ, જીમ્નેસ્ટિક, યોગા, ફોગા, ટોગા કરતા જાય છે, તેમ તેમ એના મનમાં અને શરીરમાં નવી નવી બીમારીઓ ધર કરતી જાય છે. ટૂંકમાં એક સીઝેરીયન પેશન્ટ અનેક સારવારીઓની આવકનું રોકડીયું સાધન બની જાય છે.

૮. ગર્ભાશયની, કિડની પ્લેડરની જોટલી તકલીફો થાય છે એ બધીજ નવી બીમારીઓના નામે ઇલાજ યોગ્ય બને છે. એને કોઈ સીઝેરીયન બીમારીઓ એવું નામ આપતું નથી.

૯. કરોડરજીવુમાં નીચેનો ભાગ જુદું કરવા માટે સ્પાઈનલ એનેસ્થેસીયા આપવાને કારણે જ્ઞાનતંતુઓ કાયમના ડેમેજ થવાથી સાંધાની, સ્નાયુઓની, હાડકાની, મણકાની વિવિધ પ્રકારની આજીવન બીમારીઓ પેદા થાય છે.

૧૦. પેટ ચીરવાથી પેટની ચરબીનો સ્તર ગર્ભાશય પર અને આંતરડા પર છારીની જેમ બાઝી જાય છે. જેથી ગર્ભાશય અને આંતરડા ચોંટી જાય છે. (Adhesion).

૧૧. સીઝેરીયનની કાપાકાપીમાં સામાન્ય ડિલીવરી કરતાં રક્તજાવ વધારે પ્રમાણમાં થાય જ છે એટલે એક ફિટિન તરીકે ચાલુ ઓપરેશને કે/ અને ઓપરેશન પછી પણ લોહીના બાટલા ચડાવાય છે. માના શરીરમાં ગયેલું આ પારકું લોહી પછી માને અને ધાવણ વાટે બાળકના શરીરમાં જાય ત્યારે બાળક માટે બીમારીઓ પેદા કરવાનું એક હાથવગું સાધન બની જાય છે.

૧૨. પેટ ચીરેલી સ્ત્રી સુવાવડ પછીના એકાદ મહિનામાં અન્ય સ્ત્રીઓની માફક 'હરતી ફરતી' થઈ શકતી નથી. એટલે ગરીબ કે મધ્યવર્ગની સ્ત્રી

માટે એક આર્થિક સમસ્યા પણ ઊભી થાય જ છે. વળી એ સ્ત્રી સીવવાના સંચાનું કે વજન ઉચકવાનું ઘરનું કપડા-વાસણ, પાણી ભરવાનું એવા કામો માટે પણ નકામી બની જાય છે. સતત સીવેલા ટાંકા તૂટવાનો ભય રહે છે. ગર્ભાશયના અંદર લીધેલા ટાંકા તૂટે તો ફરીવાર ઓપરેશન કરી ઠીક કરવાનો વારો આવે છે.

૧૩. સીઝેરીયનથી પેટની ચરબીના ખસવાને લીધે આંતરડા પર દબાણ આવે છે. જેને કારણે ભવિષ્યમાં સ્ત્રીને હર્નિયા, ગર્ભાશય સરકી જવાના, Prolapsed Uterus, મસા, (Piles) જેવી બીમારીઓ સહજ રીતે થવાના સંભેગો ઉજ્જવળ બને છે.

૧૪. છેલ્લું પણ છેવટનું નહીં. એ એ કે, સીઝેરીયન પછીની સ્ત્રીની પોતાની સેક્સ લાઇફ સતત તનાવભરી, ડર, ભય અને શંકાથી ફફડતી અને અસંતોષથી છલકતી રહે છે.

આ સીઝેરીયન પરાક્રમોની લાંબી યાદી વાંચી એક-બે કે ત્રણવાર સીઝેરીયન કરાવી ચૂકેલી કોઈ વીરાંગના એમ કહે કે, 'મને તો આવી કોઈ તકલીફ થઈ જ નથી' તો તે ભાગ્યશાળી લલનાને આપણે અંતઃકરણપૂર્વક અભિનંદન આપીએ અને એનાં સીઝેરીયન એને મુબારક હો એવા આશિષ પણ આપી જ દઈએ.

લો, બોલો, હવે કંઈ કહેવું છે?

'સીઝેરીયન અમે તો કરવા માંગતા જ નથી, પરંતુ અમારી હાઈ સોસાયટીમાંથી આવતી પેશન્ટો અમને સીઝેરીયનથી જ ડિલીવરી કરવા ફરજ પાડે છે, દબાણ કરે છે, એમાં અમે શું કરીએ?'

આ વિધાનના સમર્થનમાં આ ન કરવાનું કામ કરનારાઓ જે કારણો આપે છે તેમાંના થોડાક નમૂના:

૧. ભણેલી ગણેલી સ્ત્રીઓ પોતે જુનવાણી નથી એમ પુરવાર કરવા અને આધુનિક વિજ્ઞાનની ચમત્કારિક શોધખોળોનો ફાયદો ઉઠાવવા તત્પર હોય છે અને એવી સારવારની કિંમત ચૂકવવા તેઓ તૈયાર હોય છે.

૨. આધુનિક સ્ત્રી કોમળ છે. પ્રસૂતિની પીડાની કલ્પનાથી પણ ડરે છે એટલે બેહોશીમાં બાળક પેદા કરવું વધુ સલામત છે એમ માને છે.

૩. મોટી ઉંમરે લગ્ન કરેલ સ્ત્રી માતૃત્વ પણ મોટી ઉંમરે ધારણ કરે છે અને મોટી વયે એ પ્રસૂતિની કાપફૂપ અને ખર્ચ બંને માટે માનસિક, શારીરિક અને આર્થિક રીતે તૈયાર રહે છે.

૪. યોનિમાર્ગે પ્રસૂતિ કરવાથી, યોનિમાર્ગ શિથિલ થઈ જશે, સેક્સનો આનંદ માણી નહીં શકાય, પતિથી વિમુખ થઈ જવાશે, એવી પણ ભ્રામક માન્યતાઓ ધરાવનારીઓની સંખ્યા નાની સૂની નથી.

૫. 'હમ દો હમારે દો'ના જમાનામાં આખા જનમારામાં બે જ બાળકો જણવાં છે ને? પેટ ચીરીને ફટકટ પતાવી ઘોને ચાર, ક્યા ફરક પડતા હૈ 'એવી બિનઘાસ્ત બોબીઓ પણ ઢૂંઢવા જવી પડતી નથી.'

૬. બધું જ ઇન્સ્ટન્ટ મળતું હોય, ફાસ્ટ ફુડ, ફાસ્ટ સેક્સ, તો ફાસ્ટ

ડિલીવરી કેમ નહીં? કલાકોના કલાકો વળી ચીસો શેની પાડવાની?

૭. 'મેં બે બાયપાસ કરાવ્યાં છે.' એમ કહી કોલર ટાઈટ કરનારાઓ જેમ હાલતાં ચાલતાં ભેટી નય છે, તેમ 'મારા તો ત્રણેય છોકરાં સીઝેરીયનથી થયાં છે.' એમ કિટી પાર્ટીઓમાં કહેતી ફરતી કામીનીઓની સંખ્યા પણ નાની સૂની તો નથી જ.

Those willing to donate their body parts today may be fore runners of those, who tomorrow may be forced to submit to transplant procedures.

*Tessa Beewick. Tauranca, N.Z.
Courtesy: 'Time' 29 July 1991.*

આજે જે લોકો માનવીય ભાવનાથી કે દયાથી પ્રેરાઈને પોતાના અવયવોનું દાન કરે છે, એવી વ્યક્તિઓને ભવિષ્યમાં પોતાના અવયવો કાઢીને આપવાની ફરજ પાડવામાં આવશે.

(‘અવયવ દર્પણ’માંથી સાબાર)

'Doctors Sell Human Body Parts'

Courtesy: Daily 12 March 1992

ભાવાનુવાદ:

Buenos Aires બ્યુએનો એર્સનો પ્રેસિડન્ટ કાર્લોસ બેનેમ એક દિવસ અચાનક ત્યાંની મેન્ટલ હોસ્પિટલમાં પહોંચી ગયો.

૧૯૯૨ના જાન્યુઆરી મહિનાની ૨૧મી તારીખની આ વાત છે:

એને એવી ફરિયાદ મળી હતી કે છેલ્લા પંદર વર્ષોમાં આ હોસ્પિટલમાંથી ૧૩૯૫, અંકે એક હજાર ત્રણસો પંચાણુ દર્દીઓ ગુમ થઈ ગયા છે-ખોવાઈ ગયા છે, જડતા નથી. બીજા ૧૩૨૧ અંકે એક હજાર ત્રણસો એકવીસ દર્દીઓ યા તો મરી ગયા છે કે એમને મારી નાખવામાં આવ્યા છે.

હાલ જે ૧૨૦૦ દર્દીઓ હોસ્પિટલમાં બચ્યા છે તેઓ નગ્ન અવસ્થામાં, ગંદા, ભૂખ્યા અને ટળવળતા રખડતા બેવા મળે છે.

જુઆન રોમેરો (Juan Romero) નામના ડિસ્ટ્રીક્ટ એટર્નીએ ત્યાંના ડેઈલી કલેરીન Daily Clarin નામના દૈનિકના તંત્રીને જણાવ્યું કે:

'અમે એક દર્દીને પેટ ઘસડતો ઘસડતો ફંફા મારતો સરકતો બેયો જે એક ફૂવામાં પડી ડુબીને મરી ગયો.'

પોલીસે જ્યારે તે અભાગિયાનું શબ ફૂવામાંથી કાઢીને તપાસ્યું ત્યારે માલૂમ પડ્યું કે આ અભાગિયો જીવતો હતો ત્યારે જ એની આંખોનો કોર્નિયા કાઢીને કોઈએ વેચી દીધો હતો.

પોલીસે આ હોસ્પિટલ અને એની આસપાસના વિસ્તારની તપાસ કરી, આ કૌભાંડના સૂત્રધાર, આ મેન્ટલ હોસ્પિટલના જ ડિરેક્ટર ડૉ. ફ્લોરેન્સીઓ સાન્ચેઝ (Dr. Florencio Sanchez) અને એના સાત અન્ય મળતીયાઓની ધરપકડ કરી પૂછપરછ કરી.

તપાસમાં જણવા મળ્યું કે: 'હોસ્પિટલના જીવંત દર્દીઓની આંખોના કોર્નિયા અને અન્ય અવયવો કાઢીને વેચવામાં આવતા હતા. અરે! જીવતા દર્દીઓનું લોહી પણ કાઢીને બાટલા ભરી ભરીને વેચવામાં આવતું હતું.'

આ બધું ક્યાં, કોને વેચવામાં આવતું હતું?

આ કૌભાંડના સૂત્રધાર ડૉ. ફ્લોરેન્સીઓ સાન્ચેઝની એક પ્રાઇવેટ ક્લિનિક હતી, જ્યાં આ બધા અવયવો-લોહીના બાટલા, કોર્નિયા વગેરે ખરીદનારા ગ્રાહકોની લાઇન લાગતી હતી- ત્યાંજ વળી બીજે ક્યાં?

સ્વાસ્થ્ય એ કોઈ ખાસમાં વેચાતી બિડાઉ ચીજ નથી. જે સ્વાસ્થ્ય વેચે છે તે એક નંખરનો ધૂતારો છે. જે સ્વાસ્થ્ય ખરીદે છે, તે છેલ્લી પાટલીનો બેવકૂફ છે.

Health is not a commodity FOR SALE, one who sells it is an 'A' grade scoundrel, one who buys it is a 'C' grade sucker.

સીઝેરીયનનું પોસ્ટમોર્ટમ

માણસોને લલચાવી બેહોશ કરી એમની કિડની કે અવયવો કાઢી લઈ ફૂટપાથ પર ફેંકી દેવા, ચક્ષુદાન નામે કોર્નિયાના આંતરરાષ્ટ્રીય બજારો ઊભા કરવા, રાતોરાત ઊભી થઈ જતી કિડની હોસ્પિટલોમાં માંગ પૂરી કરવા માટે ચેન્નાઈ જેવા શહેરના ગરીબ વિસ્તારોમાં કિડની વક્કમ નામની કિડનીનો વેપાર કરતી કોલોનીઓ ઊભી કરવી.

Coma જેવા પિકચરો કે પુસ્તકો લખાવા, આર્થર હેઈલીની ધ ફાઇનલ ડાયાગ્નોસીસ કે ફેંક સ્લોટરની ઘેટ નન શુડ ડાય જેવી નવલકથાઓ લખાવી, અરે, છોકરો છે કે છોકરી એની તપાસણી કરવા ગર્ભાવસ્થામાં ટેસ્ટ કરાવવા અને ત્રણથી ચાર મહિનાના ભૂણને ગર્ભપાત કરાવી ફાઈવ સ્ટાર હોટલોના ટેબલ પર ડેલીકસી તરીકે ખાવા માટે પ્લેટમાં પીરસવા.

આવું બધું તો હું, તું અને રતનીયો છાસવારે છાપાઓમાં વાંચીએ છીએ, થોડીક ચર્ચા કરીએ છીએ અને વિસારે પાડી દઈએ છીએ.

મેડિકલ શાસ્ત્ર જાણે છે કે પ્રસૂતિ વેળાએ માના ગર્ભાશય સાથે જોડાયેલું પ્લેસેન્ટા Female Hormones થી ઠાંસી ઠાંસી ઠાંસી ઠાંસીને ભરેલું હોય છે અને... ગાય ભેંસ કે ઘેટાં-બકરાંના કતલખાનામાંથી મળતા અવયવોમાંથી બનાવેલા Female Hormones દુનિયાભરમાં મારી મચડીને ઊભી કરેલી માર્કેટની માંગને પૂરી પાડી શકતા નથી.

સીઝેરીયન કરી ઉતાવળે ઉતાવળે છરીથી છૂટાં પાડેલા સ્ત્રીઓના પ્લેસેન્ટા ક્યાં જાય છે? તમે જોયાં છે?